

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра журналістики

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра

ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ
БІЖЕНЦІВ У БОЛГАРІЇ: МУЛЬТИМЕДІЙНА ІСТОРІЯ

Виконала: студентка IV курсу, групи 448,
061 «Журналістика»

Петрущак Віолетта Геннадіївна

Керівник: канд. політ. наук, доцент

Соловйова Анна Сергіївна

Рецензент: канд. філол. наук, доцент

Пономаренко Сергій Сергійович

Миколаїв – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ БІЖЕНЦІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В БОЛГАРІЇ	7
1.1. Розвиток міграційних процесів в умовах російсько-української війни.....	7
1.2. Причини і наслідки міграції для країн.....	13
1.3. Масштаби та динаміка міграційних процесів в Болгарії.....	16
1.4. Соціально-економічні ефекти міграції в Болгарії	23
1.5. Регулювання міграційних процесів: світовий та український контекст.....	26
Висновки до Розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ БІЖЕНЦІВ У БОЛГАРІЇ: МУЛЬТИМЕДІЙНА ІСТОРІЯ	31
2.1. Україна і ЄС: можливості й перспективи для українців у Болгарії під час війни.....	31
2.2. Міграція українців через військову агресію РФ. Підтримка незламної нації світовим суспільством.....	32
2.3. Життя українців за кордоном. Правила виїзду, отримання статусу біженця в Болгарії.....	34
2.4. «Тікаючи від війни.....» думки пересічних українців	35
2.5. Нове життя українців: можливості для започаткування власної справи в Болгарії.....	36
2.6. Допомога громадянам України в Болгарії : соціальна підтримка та правові гарантії.....	38
2.7. «Країна троянд» гостинно відчинила двері для громадян України, які тікають від бойових дій.....	40

2.8. Матеріальна підтримка українців у Болгарії. Грошова допомога, право на її отримання та порядок призначення.....	42
2.9. Вивезення за кордон домашніх тварин в умовах воєнного стану. Митні правила Болгарії.....	43
2.10. Погляд у майбутнє: державна підтримка Болгарією українських дітей – біженців.....	44
Висновки до Розділу 2.....	44
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи визначається важливістю ситуації, яка склалася внаслідок збройної агресії Росії проти України. Ця агресія призвела до великої кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні, які шукають безпечне притулку в межах країни, або які стали біженцями і виїхали за кордон. Ця ситуація має значний вплив на соціально-економічний стан країни та потребує дослідження та аналізу.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, мільйони людей покинули Україну внаслідок конфлікту, зокрема переселилися до сусідніх країн, таких як Польща, Румунія, Угорщина та Молдова. Вибір країни для переселення в основному залежить від наявності родичів чи знайомих там, а також від відстані від рідної країни. Є також значна кількість українців, які виїхали до Росії та Білорусії, включаючи мешканців так званих ЛНР та ДНР.

Ця ситуація має велике значення для подальшого відновлення та розбудови України після конфлікту. Дослідження щодо проблем ВПО та біженців можуть сприяти розробці ефективних стратегій реінтеграції, забезпеченню соціальної підтримки та врахуванню потреб цих людей. Вивчення причин, вибору країн та наслідків переселення також може принести цінні усвідомлення щодо міграційних процесів.

Мета дипломної роботи полягає в тому, щоб розглянути причини, наслідки та виклики, пов'язані з міграцією біженців у Болгарії під час війни у вигляді мультимедійної історії.

Об'єктом дослідження міжнародна міграція біженців під час війни у Болгарії.

Предметом дослідження є проблеми міграції під час війни на прикладі біженців у Болгарії у медіакомпаративному аспекті.

Для досягнення поставленої мети, можна врахувати такі аспекти:

- Аналіз міжнародного руху трудових ресурсів: дослідити тенденції та особливості міжнародної трудової міграції, зосередившись на ролі України в цьому процесі. Розглянути напрями міграції, вибір професій та рівень освіти мігрантів.
- Аналіз причин і наслідків трудової міграції: вивчити фактори, які спонукають українських громадян переїжджати за кордон у пошуках роботи, а також розглянути економічні, соціальні та культурні наслідки цього явища для України та інших країн.
- Роль урядових та негубернаментальних організацій: вивчити заходи, які вживаються урядом та негубернаментальними організаціями для управління та регулювання міграційних процесів. Проаналізувати ефективність цих заходів та їх вплив на трудовий ринок України.
- Рекомендації та перспективи: розробити рекомендації для уряду, бізнесу та громадськості щодо політик і стратегій, які можуть сприяти ефективному використанню міжнародних трудових ресурсів та мінімізації негативних наслідків міграції.

Основні завдання дипломної роботи:

- розкрити розвиток міграційних процесів в умовах російсько-української війни;
- визначити причини і наслідки міграції для країн;
- розглянути регулювання міграційних процесів: світовий та український контекст;
- з'ясувати масштаби та динаміку міграційних процесів в Болгарії;
- розглянути соціально-економічні ефекти міграції в Болгарії;
- надати характеристику міграційної кризи 2022-23 рр. в Болгарії;
- запропонувати заходи протидії кризі в Болгарії.

Виконання цих завдань дозволить глибоко проаналізувати міжнародну міграцію біженців у Болгарії під час війни в Україні та визначити ключові аспекти, які впливають на обидві країни.

Методи дослідження. Робота написана з використання таких методів: абстрагування, аналіз, порівняння, узагальнення, синтез, статистичні методи.

Структура дипломної роботи: дипломна робота складається зі вступу, з двох розділів, висновків та списку використаної літератури (46 позицій). Загальний обсяг роботи становить 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ БІЖЕНЦІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В БОЛГАРІЇ

1.1. Розвиток міграційних процесів в умовах російсько-української війни

Міграція населення є процесом, в якому люди переміщуються через територіальні кордони, змінюючи своє місце проживання на більш або менш тривалі періоди часу. Цей процес може бути внутрішнім (в межах однієї країни) або зовнішнім (між різними країнами) і може мати трудовий характер.

Внутрішня міграція відбувається в межах однієї країни і може бути спричинена різними факторами, такими як зміни в структурі економіки, політика держави щодо розвитку відсталих районів, надлишок робочої сили в певних районах або культурні та сімейні причини.

Зовнішня міграція є менш важливою для економічного та соціального розвитку, але має велике значення для міждержавних відносин. В Україні мільйони людей були переміщені через війну, деякі з них залишилися в межах країни, а деякі переселилися за кордон. Для деяких людей цей переїзд є тимчасовим, а пізніше вони можуть повернутися до свого звичайного місця проживання, але для інших можуть виникнути проблеми з переїздом у майбутньому. Таке раптове переміщення великої кількості населення через війну створює нові виклики і посилює існуючі проблеми як для приймаючих, так і для відправних громад.

За даними пояснювальної записки до проєкту державного бюджету на 2023 рік, станом на 1 січня 2022 року в Україні проживало 34,5 млн громадян, але до кінця серпня чисельність населення скоротилася до 27,8 млн [3]. Це свідчить про

значний вплив війни на населення України. Протягом півроку чисельність населення зменшилася на 6,7 млн осіб. Деяка частина з них виїхала за кордон, у пошуках безпечного місця проживання, а інша частина була примушена залишитися на окупованих територіях.

Втрата значної частини робочої сили та людського потенціалу може має суттєвий вплив на економічний розвиток країни. Зменшення чисельності населення також може мати демографічні та соціальні наслідки, а також вплинути на інші сфери життя українського суспільства.

Особи, які залишилися на окупованих територіях, можуть стикатися з різними обмеженнями та викликами, пов'язаними з правами людини, доступом до основних послуг і захистом. Ці процеси потребують уваги та реагування з боку уряду та міжнародної спільноти, щоб забезпечити необхідну допомогу та підтримку для переміщених осіб, сприяти їх соціальній інтеграції та відновленню після конфлікту.

Також важливо враховувати, що умови, такі як недотримання гуманітарних коридорів та обстріли, можуть ускладнювати виїзд людей з окупованих міст і ставити їх життя під загрозу. Ситуація потребує прискореного реагування та забезпечення безпеки і захисту цивільного населення.

Уряд та міжнародна спільнота повинні спільно працювати над забезпеченням гуманітарної допомоги, створенням умов для виїзду та повернення переміщених осіб, а також наданням підтримки для економічного та соціального відновлення України.

Російський напад на Україну призвів до надзвичайного явища масової міграції населення. Велика кількість українців була змушена залишити свої рідні міста та села у пошуках безпеки та притулку. Міграція охопила різні регіони України, включаючи східні, північні, південні, центральні та західні області, а також столицю Київ та його околиці.

За даними опитування Міжнародної Організації з Міграції, яке проводилося з 9 по 16 березня 2022 року, кількість вимушених мігрантів склала:

- Схід: 2 344 936 осіб.
- Київ та область: 1 936 839 осіб.
- Північ: 1 302 022 осіб.
- Південь: 485 829 осіб.
- Центр: 220 243 особи.
- Захід: 187 854 особи [2].

Ці цифри свідчать про значну кількість людей, які були примушені покинути свої домівки через конфлікт. Це створило серйозні виклики для самої України, так і для країн, що приймають українських мігрантів.

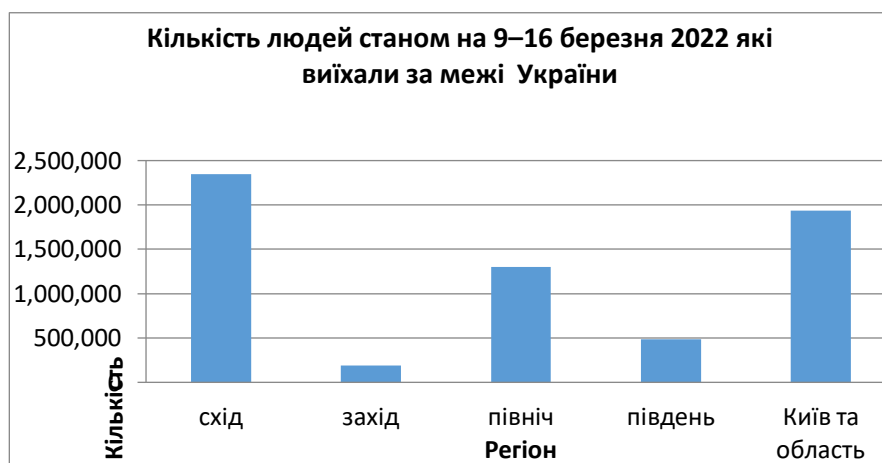

Рис. 1.1. Кількість людей станом на 9–16 березня 2022 які виїхали за межі України

Сучасна українська вимушена міграційна криза є неперевершеною за своїми масштабами, географією охоплення, кількісними показниками та тривалістю у порівнянні з попередніми подібними ситуаціями. За даними Управління Верховного комісара у справах біженців Організації Об'єднаних Націй (УВКБ ООН), за перші півтора місяці після початку активної фази війни

між Росією та Україною, 11,4 мільйона українців були примушені покинути свої домівки. У майбутньому, ця цифра може досягти 16 мільйонів людей.

Ця криза є надзвичайно складною для України та всього світу, оскільки вона створює великі виклики для забезпечення проживання, медичної допомоги, освіти та інших основних потреб вимушених мігрантів. Масштаби цієї кризи вимагають міжнародної співпраці та допомоги для забезпечення безпеки та добробуту українських мігрантів, а також для врегулювання конфлікту, що лежить в основі цієї кризи [12].

Дійсно, статистика Міністерства освіти і науки України свідчить про те, що близько чверті всіх переселенців, які залишили свої домівки через конфлікт, є школярами чи студентами. Однак, ці дані не враховують громадян інших країн, які також можуть бути на території України і були змушені виїхати через конфлікт.

Масштабна хвиля вимушених внутрішньо переміщених осіб і емігрантів справді спричинила безліч проблем різного характеру. Основні з них включають проблеми безпеки, соціального захисту, економічної стабільності, фінансових труднощів, руйнування сімей, а також демографічні наслідки.

Уряди та міжнародні організації мають займатися розв'язанням цих проблем шляхом надання необхідної допомоги, включаючи житло, медичну допомогу, освіту, професійну підготовку та інші форми підтримки. Крім того, розблокування конфлікту і забезпечення безпеки на території України є важливим кроком у вирішенні цієї кризи та поверненні людей до своїх домівок [6].

Міжнародна трудова міграція класифікується за різними критеріями, включаючи напрямок, якість, час і органи розселення трудових потоків.

За напрямками руху:

- Еміграція: виїзд робочої сили з країни походження в іншу країну.

- Імміграція: в'їзд робочої сили з іншої країни до країни призначення.
- Реєміграція: повернення іммігрантів на свою батьківщину для постійного проживання [10, с. 144].

За якістю робочої сили:

- Висококваліфікована міграція: переселення кваліфікованих працівників зі спеціалізованими навичками і вищою освітою.
- Низькокваліфікована міграція: переселення некваліфікованих або менш кваліфікованих працівників без спеціалізованих навичок [2, с. 45].

За часом перебування:

- Тимчасова міграція: переселення робочої сили на обмежений період, зазвичай для виконання певної роботи або контракту.
- Постійна міграція: переселення робочої сили з наміром осісти на постійній основі у новій країні.

За розселяювальними органами трудових потоків:

- Добровільна міграція: переселення робочої сили на основі їхнього власного рішення.
- Примусова міграція: переселення робочої сили під тиском внутрішніх або зовнішніх факторів, таких як конфлікти, природні катастрофи або політичне переслідування.

Ці класифікації допомагають зрозуміти різні аспекти міжнародної трудової міграції та враховувати різноманітність факторів, що впливають на рух робочої сили між країнами. [15, с. 67].

Трудова міграція має різні причини, і ось деякі з них:

1. Економічні фактори: Нерівність у заробітній платі та можливість заробляти більше грошей є однією з найпоширеніших причин трудової міграції. Люди можуть переїжджати в країни з вищими зарплатами і кращими можливостями працювати та заробляти гроші.

2. Розвиток кар'єри: Деякі люди можуть мігрувати з метою покращення свого професійного розвитку та отримання нових навичок та досвіду. Вони можуть шукати можливості працювати в більш розвинених галузях або компаніях.

3. Соціальні та культурні фактори: Люди можуть мігрувати для пошуку кращих умов життя, доступу до освіти, охорони здоров'я, житлових можливостей та культурних переваг. Вони можуть бажати покращити якість свого життя та життя своєї сім'ї.

4. Політичні та соціальні конфлікти: Воєнні конфлікти, політичні пригнічення та соціальні нестабільності можуть спонукати людей до міграції, оскільки вони шукають безпеки та захисту в інших країнах.

5. Сімейні зв'язки та об'єднання: Часто міграція стає результатом бажання людей бути разом зі своїми сім'ями або близькими родичами, які вже перебралися в іншу країну.

6. Демографічні фактори: Деякі країни можуть стикатися з демографічною проблемою, такою як низький рівень народжуваності або старіюче населення. Вони можуть привертати іноземну робочу силу, щоб заповнити вакансії та підтримати економіку.

Ці причини трудової міграції взаємодіють та впливають на різні аспекти суспільства, економіки та культури як у країнах-відправниках, так і в країнах-одержувачах.

1.2. Причини і наслідки міграції для країн

Світовий ринок робочої сили – це система, де робоча сила перетікає між країнами для задоволення попиту на працю та відповідної пропозиції. Глобалізація, зростання взаємозалежності та технологічний розвиток сприяють транснаціональним потокам робочої сили.

Міжнародний ринок робочої сили має свої особливості і вимоги. Він включає в себе питання міграції, умов праці, оплати праці, соціального захисту та інших аспектів, які виникають у зв'язку з перетоком праці через кордони.

У цьому контексті важливо враховувати права працівників, уникати експлуатації та дискримінації, а також забезпечувати соціальний захист та гідні умови праці. Регулювання міжнародного ринку робочої сили вимагає співпраці між країнами, розробки відповідних політик та законодавства для захисту працівників та створення справедливих умов праці на міжнародному рівні [16, с. 78].

Формування міжнародного ринку праці включає міграцію трудових ресурсів і капіталу, а також злиття національних ринків праці. Цей процес сприяє зближенню і інтеграції країн на рівні соціальних і трудових відносин. У цьому контексті, вирішення питань, пов'язаних з умовами праці, оплатою, соціальним захистом і пільгами, стає важливим завданням.

Регулювання різнонаціональних соціальних структур на міжнародному ринку праці охоплює такі напрями, як умови праці, системи найму та звільнення працівників, оплата праці, відпустки, тривалість робочого дня, соціальне страхування та надання різних пільг. Ці заходи спрямовані на забезпечення

рівних умов праці та захисту прав працівників, незалежно від їхнього походження або місця роботи.

Проте, враховуючи різницю в соціальних системах і законодавстві між країнами, регулювання міжнародного ринку праці може бути складним завданням. Воно потребує міжнародного співробітництва, діалогу та узгодження політик між країнами, щоб створити сприятливі умови для всіх працівників і сприяти сталим глобальним розвитку.

Міжнародний ринок робочої сили формується внаслідок зростання міжнародної мобільності капіталу і праці. Збільшення міжнародної мобільності капіталу означає, що капітал може інвестуватися за межами країни свого базування і сприяти створенню підприємств, які використовують місцеву робочу силу.

За таких умов попит на іноземну робочу силу почав зростати, оскільки іноземні працівники можуть мати певні переваги порівняно з національною робочою силою, такі як більша дисциплінованість чи нижчі вимоги до заробітної плати. Особливо цей процес активізувався з початком масового експорту приватного виробничого капіталу, коли компанії стали розташовувати свої підприємства у різних країнах і використовувати місцеву робочу силу.

Цей розвиток призвів до збільшення міжнародної міграції праці, коли працівники переїжджають до інших країн у пошуках роботи і кращих умов праці. Це створює міжнародний ринок робочої сили, де попит і пропозиція на працю знаходяться у взаємозв'язку і можуть перетинати національні межі.

Цей процес має як позитивні, так і виклики. З одного боку, він сприяє економічному зростанню, обміну знаннями і культурному обміну між країнами. З іншого боку, він ставить перед суспільствами виклики щодо соціального захисту працівників, рівних умов праці [9, с. 128]. Злучення дешевої робочої сили з периферійних регіонів до функціонування продуктивного капіталу в

економічно розвинутих країнах. Це є одним із головних механізмів, за допомогою якого капітал здобуває перевагу в умовах глобалізації.

У минулому, в епоху колоніалізму, міжнародна експансія капіталу більше зосереджувалась на торгівлі і фінансових операціях, а не на масовій міграції робочої сили. Проте, у сучасному світі зростання міжнародного ринку праці призвело до складніших структур попиту на робочу силу і часто включає необхідність залучення іноземних працівників.

У глобалізованому світі міграція стала глобальним явищем, а найрозвинутіші форми міграції виникають у зв'язку з формуванням міжнародних корпорацій, глобальних ланцюжків постачання та розширенням транснаціонального виробництва. Капітал має можливість залучати робочу силу з різних країн, що сприяє формуванню міжнародного ринку праці і має значний вплив на структуру зайнятості та економічний розвиток.

Однак, слід зауважити, що цей процес також постає перед викликами, пов'язаними з соціальним захистом працівників, міграційними політиками, інтеграцією мігрантів у нові соціальні та культурні середовища та боротьбою з незаконною міграцією. Ефективне регулювання міжнародного ринку праці вимагає співробітництва та діалогу між країнами, а також врахування соціальних, економічних та правових аспектів міграції [13, с. 76].

Так, мобільність праці в рамках ТНК може призводити до соціальних нерівностей. Наприклад, відсутність стандартів та регуляцій може сприяти експлуатації робочої сили та порушенню прав працівників. Наймання працівників з країн з низькими заробітними платами може призвести до дампінгу заробітної плати та нерівного конкурентного середовища. Крім того, міграція працівників може створювати напругу на ринку праці у деяких країнах, особливо якщо не існують ефективні механізми соціального захисту та інтеграції мігрантів.

Для забезпечення більш справедливих умов роботи і запобігання негативним наслідкам мобільності праці, важливо встановлювати міжнародні стандарти праці та соціальні норми, які б захищали права працівників у всіх країнах. Також важливо розвивати механізми міжнародного співробітництва та координації для вирішення проблем, пов'язаних з мобільністю праці, включаючи спільні програми навчання та підвищення кваліфікації, заходи соціального захисту та сприяння інтеграції мігрантів у суспільство приймальних країн.

1.3. Масштаби та динаміка міграційних процесів у Болгарії

Згідно з рішенням Ради Міністрів Болгарії, затвердженим № 144 від 10 березня 2022 року, особи, які шукають притулок від бойових дій в Україні, мають можливість отримати тимчасовий захист у Болгарії. Громадяни України, які планують в'їзд до Болгарії, повинні мати діючий біометричний закордонний паспорт.

Крім того, у зв'язку з надзвичайною ситуацією, згідно з наданою вами інформацією, громадянам України дозволяється в'їжджати до Болгарії за допомогою паспорта старого зразка без біометричних даних, а також за допомогою інших офіційних документів, що підтверджують особу, таких як ID-картка, водійські права, свідоцтво про народження (для дітей до 14 років) або інші документи, які мають офіційне підтвердження особи.

Проте, рекомендую перевірити останні умови в'їзду до Болгарії на офіційних веб-сайтах посольства або консульства Болгарії, оскільки інформація може змінюватися з часом. Також варто мати на увазі, що умови в'їзду можуть відрізнятися для різних категорій осіб і залежати від обставин.

Громадянам України дозволяється в'їзд до Болгарії на автомобілях незалежно від наявності міжнародного страхового полісу. Також дозволено в'їзд до Болгарії з домашніми тваринами без обов'язкового чіпу, паспорта або ветеринарних свідоцтв щеплення.

Болгарія забезпечує на прикордонних пунктах пропуску необхідні умови для інформування громадян України про перебування в країні, задоволення невідкладних потреб, надання допомоги дорослим та дітям, охорони, а також надання послуг мобільного зв'язку та направлення до місця проживання.

Крім того, з 15 березня 2022 року в окремих пунктах прикордонного пропуску доступні безкоштовні Wi-Fi з'єднання (пункт пропуску "Русе" та пункти попереднього прийому).

У ситуації, коли в громадян України відсутні кошти, прикордонні органи забезпечують доставку до готелю, визначеного владою, де надається проживання та повноцінне харчування, з включеним сніданком, обідом та вечерею на протязі трьох місяців (до 31 травня 2022 року).

Однак, варто зазначити, що перед подорожжю рекомендується перевірити актуальну інформацію та вимоги щодо в'їзду до Болгарії на офіційних веб-сайтах посольства або консульства Болгарії, оскільки умови можуть змінюватися.

Наразі громадяни України мають можливість перебувати в Болгарії протягом 90 днів без необхідності спеціального дозволу.

Тимчасовий захист у Болгарії надається громадянам України, які прибули з України після 24 лютого 2022 року. Ця привілейована умова також поширюється на осіб з інших країн та осіб без громадянства, які перебували в Україні до 24 лютого 2022 року, а також на членів їх сімей. Більше того, особам з іноземним громадянством або без громадянства, які покинули територію України через військові дії і в'їхали до Болгарії, також може бути надано

тимчасовий захист, якщо вони висловлюють виражене бажання скористатися цією можливістю.

Важливо зазначити, що правила, пов'язані з тимчасовим захистом, можуть змінюватися, тому рекомендується звернутися до офіційних джерел з правилами міграції та законодавством Болгарії або звернутися до консульства Болгарії, щоб отримати точну і актуальну інформацію перед поїздкою.

Так, громадянам України, які отримали тимчасовий захист в Болгарії, надаються певні права. Ось деякі з них:

1. Право на проживання: Після реєстрації та отримання реєстраційної картки іноземця, якому надано тимчасовий захист, громадянам України надається право на проживання в Болгарії протягом терміну, встановленого для тимчасового захисту (зазвичай на 1 рік, з можливістю продовження до 3 років).

2. Право на працю та професійне навчання: Громадянам України з тимчасовим захистом надається право на працю та професійне навчання в Болгарії. Це дозволяє їм отримати доступ до ринку праці та здобувати необхідні навички.

3. Право на освіту: Громадяни України з тимчасовим захистом мають право на доступ до освіти в Болгарії, включаючи загальну середню освіту та вищу освіту.

4. Право на медичну допомогу: Громадяни України з тимчасовим захистом мають право на медичну допомогу в Болгарії в надзвичайних ситуаціях. Це означає, що в разі потреби вони можуть отримати необхідну медичну допомогу.

5. Право на повернення в Україну: Громадяни України з тимчасовим захистом мають право повернутися в Україну, якщо вони вирішать скористатися цим правом.

6. Допомога на проживання та харчування: Громадяни України з тимчасовим захистом, які не мають достатніх коштів, можуть отримати допомогу на проживання та харчування [2].

Особливо важливо враховувати доступ до повного медичного обслуговування для вразливих груп, а також можливість отримання безкоштовної освіти та дитячого садка для дітей. Запровадження прикордонної системи реєстрації громадян України, які шукають тимчасовий захист, також є важливим кроком для контролю та забезпечення безпеки.

Банківські послуги для громадян України, які отримали тимчасовий захист у Болгарії. Відкриття банківських рахунків в левах та можливість здійснення різних операцій, включаючи внесення, зняття грошей та перекази, дозволяють громадянам України зручно управляти своїми фінансовими потоками. Спрощення процесу відкриття рахунку для громадян, що звернулися за тимчасовим захистом, є позитивним кроком, який сприятиме полегшенню їхнього фінансового обслуговування.

Щодо обміну та погашення української валюти, ви правильно зазначаєте, що країни Європейського Союзу не купують українську валюту. Тому, для обміну української валюти на леви, зазвичай необхідно звертатися до банків або обмінних пунктів, де ці послуги доступні. Це дозволить громадянам України мати можливість обміняти свою валюту на місцеву та користуватися необхідними фінансовими послугами в Болгарії.

Громадяни України, які отримали тимчасовий захист в Болгарії, мають право на безкоштовну правову допомогу щодо цього процесу. Юристи, зареєстровані в Національному реєстрі правової допомоги, надають консультування та допомогу в заповненні документів. Цю допомогу можна отримати в 14 регіональних консультаційних центрах.

Щодо статистики щодо міграції громадян України, існує тенденція до зростання кількості іноземних громадян, які працюють в Україні. Однак, за офіційною статистикою, кількість іноземних працівників в Україні є меншою в порівнянні з кількістю українців, що працюють за кордоном. Зазначена статистика не враховує нелегальних мігрантів та біженців, а лише охоплює офіційні дані [14, с. 72].

Справді, Україна стикається з великими потоками трудової міграції, і громадяни емігрують у різні країни, зокрема Польщу, Чехію, Італію, Грецію, Кіпр, Німеччину, Португалію, Іспанію та інші розвинені країни Західної Європи. Це пов'язано з близькістю кордонів, більш лояльними законами та можливостями працевлаштування в цих країнах.

Українські працівники займаються різними видами робіт, включаючи промисловість, будівництво та сільське господарство. Одночасно, в Україну приїжджають громадяни з інших країн, таких як Молдова, Китай, В'єтнам, Туреччина, зазвичай для роботи у сфері торгівлі та послуг.

Трудова міграція має певні негативні наслідки для України. Часто виїжджають висококваліфіковані спеціалісти, але не всі з них отримують гарантовану роботу та соціальні та трудові гарантії. Багато молодих людей без визначеного рівня кваліфікації також емігрують у пошуках будь-якої роботи з низькою оплатою і без гарантій.

Особливо шкідливим є втрата науково-технічного потенціалу країни через виїзд науковців та підготовлених на сучасному рівні молодих спеціалістів. Це може негативно вплинути на відновлення економіки України.

Для стримання негативних наслідків трудової міграції, Україна повинна розвивати внутрішні ринки праці, створювати сприятливі умови для розвитку та збереження висококваліфікованих кадрів, а також забезпечувати стабільні умови

праці та адекватну оплату для працівників, що зменшить мотивацію для виїзду за кордон.

Водночас грошові перекази працівників-емігрантів є важливим джерелом іноземної валюти для України. Ці кошти сприяють розширенню торгівлі товарами, включаючи вітчизняне виробництво. Деякі емігранти, після повернення з-за кордону, інвестують свої зароблені кошти у власний бізнес та виробництво, що сприяє формуванню ринкових відносин.

Для зменшення еміграції робочої сили з України, зокрема нелегальної, необхідно впровадження комплексу заходів з внутрішнім і зовнішнім спрямуванням. До внутрішніх заходів належать макроекономічна стабілізація та оздоровлення економіки, створення робочих місць, залучення іноземних інвестицій та інші заходи, спрямовані на підвищення зайнятості та економічного розвитку.

Зовнішні заходи повинні гарантувати цивілізовані форми виїзду працівників за кордон, їх вільне повернення, можливість ввезення валюти та захисту їхніх трудових прав за кордоном. Ці заходи сприятимуть створенню сприятливої та безпечної міграційної системи.

В цілому, розвиток міжнародної міграції робочої сили в Україні, який супроводжується значним відпливом трудових ресурсів, негативно впливає на розвиток власних трудових ресурсів країни. Тому важливо приділяти увагу розвитку внутрішнього ринку праці, стимулюванню економічного зростання та забезпеченню соціальної захищеності працівників, що може зменшити мотивацію для міграції [14, с. 72].

Регулювання трудової міграції є актуальною задачею для України, особливо в умовах економічної складності. Визначення стратегічних підходів є важливим етапом у державному регулюванні трудової міграції. Це означає

створення економічних і правових умов, які забезпечать права українських громадян на місце праці та проживання за кордоном.

Пом'якшення впливу глобалізаційних процесів також є важливою ціллю. Україна повинна забезпечувати соціальний захист своїх трудових мігрантів за кордоном та запобігати загрозам безпеки в соціально-економічній сфері.

Збирання статистичної інформації про трудову міграцію є необхідним для ефективного регулювання процесів. Систематичний підхід до збирання та аналізу даних про трудову міграцію допоможе удосконалити державну політику у цій сфері.

Масштаби трудової міграції українських громадян є значними, і їхня кількість може становити від 8,6% до 15,1% загальної чисельності населення України (за даними на 2018 рік) [1, с.32]. Це вказує на велику кількість українців, які проживають за кордоном.

Одним із найважливіших факторів трудової міграції українців є відсутність роботи або роботи зі стабільним доходом, яка забезпечувала би достойний рівень життя для них і їхніх родин. Незважаючи на загальний рівень безробіття в Україні, існують регіони, де показники безробіття перевищують середні значення, особливо в Західній Україні, звідки найбільше громадян виїжджають на заробітки за кордон. Часто українські трудові мігранти працюють за кордоном нелегально, що ставить їх у незахищене положення і порушує їхні трудові права.

Міжнародна міграція є процесом переселення людей з однієї країни до іншої тимчасово або постійно. Вона може мати як позитивні, так і негативні наслідки для країн походження та прийому. Тому важливо розробляти комплексні стратегії регулювання, щоб максимізувати переваги міграції і зменшити її негативні наслідки [1, с. 32].

1.4. Соціально-економічні ефекти міграції

За результатами обстеження трудової міграції в 2022 році, виявлено, що близько 1,2 мільйона українців у віці від 15 до 70 років працювали або шукали роботу за кордоном, що становило 3,4% населення. За той же період, серед працездатного населення, частка трудових мігрантів складала 4,1% (у 2015 році - 5,1%). Значна частина трудових мігрантів (48,5%) працювала за кордоном лише на короткострокові періоди, більшість повернулася до України, і лише кожен сьомий мігрант працював за кордоном 12 місяців або більше [5, с.29].

Щодо гендерного розподілу трудових мігрантів з України в Болгарії, жінки склали 79%, а чоловіки - 21%. За місцем походження, сільські мешканці становили 54% українських трудових мігрантів, в той час як мешканці міст - 46%. Віковий розподіл показує, що найбільша група мігрантів (чверть) належить до вікової категорії 40-49 років, а п'ята частина - до вікової категорії 30-34 роки. Групи віком 25-29, 35-39 і 50-59 років становлять по 15%. Середній вік трудових мігрантів складає 37 років [5, с.29].

Щодо освіти, 65% трудових мігрантів мають повну загальну середню освіту, а 30% - вищу освіту (при цьому половина з них має базову або неповну вищу освіту).

Дані, які ви навели, вказують на різноманітність та характеристики трудової міграції з України. Будь-яка подальша інтерпретація цих даних та висновки відносно економічних та соціальних аспектів трудової міграції вимагає додаткового аналізу та контекстуалізації [5].

Найпопулярніші сфери працевлаштування українських трудових мігрантів у Болгарії представлені на рис. 2.2

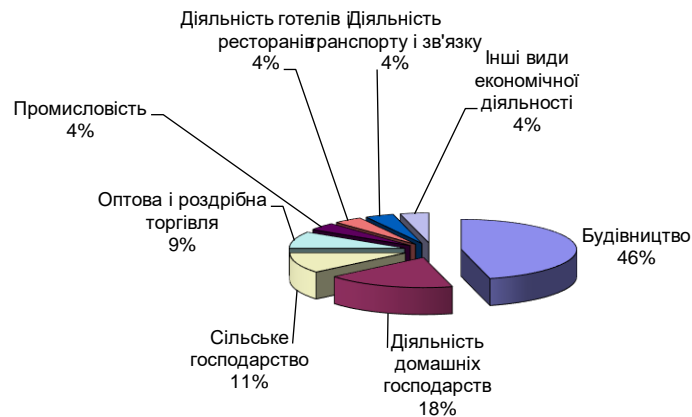

Рис. 2.2 Основні сфери зайнятості працівників-мігрантів у 2017 - 2022 роках в Болгарії [6]

Можна виділити кілька факторів, що впливають на міграційні процеси в Україні та в світі.

1. Демографічна ситуація: Обсяг трудової міграції залежить від демографічної ситуації в країні. Низький рівень народжуваності та висока смертність українців призводять до нестачі робочої сили і змушують людей шукати роботу за кордоном. У світі, особливо в промислово розвинених країнах, також спостерігається старіння населення та зниження народжуваності, що створює потребу в залученні іноземних працівників.

2. Географічні та історичні зв'язки: Рівень участі різних регіонів України у трудовій міграції може бути пов'язаний з їх географічним положенням, близькістю до кордонів або столиці, а також історичними зв'язками. Наприклад, західні області, такі як Закарпатська, мають високий рівень міграції через своє місце розташування близько до кордону та історичні зв'язки з країнами, такими як Чеська Республіка.

3. Ринок праці: Стан ринку праці також впливає на трудову міграцію. Якщо в певних регіонах України немає достатньо можливостей

працевлаштування, люди шукають роботу за кордоном, де можуть отримати кращі умови праці та заробітну плату.

Враховуючи ці фактори, можна пояснити розподіл трудової міграції в Україні та спрямованість на конкретні країни. Однак, важливо враховувати, що це загальна тенденція, і індивідуальні мотиви та рішення кожної людини щодо міграції можуть бути різними.

Щодо болгарського законодавства, особам з тимчасовим захистом не потрібні додаткові дозволи чи посвідчення для працевлаштування, професійної практики або підприємницької діяльності в Болгарії. Достатньо мати реєстраційну картку іноземця з наданим тимчасовим захистом у країні. Це надає можливість особам з тимчасовим захистом займатися роботою та отримувати професійне навчання на рівних з іншими працівниками умовах.

Пошук роботи може здійснюватися самостійною ініціативою або через місцеві служби зайнятості, які в Болгарії називаються Бюро зайнятості. Реєстрація в службі зайнятості як безробітного може мати свої переваги, однак для отримання щомісячної соціальної допомоги по безробіттю, особам потрібно перебувати на обліку як безробітні протягом не менше 9 місяців та відповідати певним умовам.

У Болгарії працівники мають можливість обирати між трудовим або цивільно-правовим договором в залежності від типу роботи та умов, які вони бажають встановити з роботодавцем.

Варто зазначити, що законодавство може змінюватися з часом, тому для отримання актуальної інформації та конкретних вказівок рекомендується звернутися до офіційних джерел або правових консультантів, які спеціалізуються на міграційних питаннях та працевлаштуванні в Болгарії.

Починаючи з 6 червня 2022 року, особи з тимчасовим захистом, які самостійно забезпечують своє поселення, мають право на додаткову фінансову

допомогу. Ця допомога надається на протязі 3 місяців і становить 365 левів на місяць. Ці кошти призначаються для покриття орендної плати та комунальних витрат, таких як електрика, опалення, вода та Інтернет. Реєстрацію і подання заяви на отримання цієї допомоги потрібно здійснювати особисто в Бюро праці за місцем проживання.

Крім того, існує додатковий фінансовий стимул для роботодавців, які наймають осіб з тимчасовим захистом, які зареєстровані як безробітні в Бюро праці. В такому випадку роботодавець має право на допомогу у розмірі 710 левів на місяць, що відповідає мінімальній заробітній платі в Болгарії, протягом періоду субсидованої зайнятості. Крім того, роботодавець отримує покриття витрат на соціальне та медичне страхування, які сплачуються роботодавцем і мають бути сплачені до державного бюджету.

Ці стимули мають на меті сприяти працевлаштуванню осіб з тимчасовим захистом та зменшенню їхньої залежності від соціальних допомог. Важливо пам'ятати, що законодавство може змінюватися, тому рекомендується звернутися до офіційних джерел або спеціалізованих організацій для отримання актуальної інформації.

1.5. Регулювання міграційних процесів: світовий та український контекст

Еміграція молодих людей та руйнування сімейних зв'язків є серйозними соціальними проблемами, з якими стикається Україна і багато інших країн. Втрата батьківського догляду та збільшення кількості сиріт може мати негативний вплив на дітей та суспільство в цілому. Державі важливо приділяти увагу цим питанням і розробляти політики та програми, спрямовані на підтримку сімей та забезпечення належного догляду за дітьми.

Також важливо зазначити, що залучення та утримання талановитих

фахівців у країні є критично важливим для забезпечення економічного розвитку та інноваційного потенціалу. Розвиток освіти, науки та медицини також має бути пріоритетними завданнями для України, щоб залучати і утримувати висококваліфікованих фахівців, а також сприяти розвитку внутрішнього потенціалу країни.

Згуртованість суспільства, сприяння стабільності та створення сприятливих умов для розвитку бізнесу і підприємництва також є важливими факторами для збереження та повернення людського потенціалу в Україні. Реалізація ефективних програм та політик в цих сферах може стимулювати розвиток країни та забезпечити більш вигідні умови для громадян.

В цілому, розуміння важливості залучення та утримання людського потенціалу, а також розвитку соціальних, економічних та освітніх сфер, є вирішальним для стабільного розвитку країни та забезпечення добробуту громадян.

Соціологічні дані підтверджують проблему виїзду батьків за кордон та його вплив на дітей та суспільство. Факт того, що практично половина опитаних залишає своїх дітей під опікою бабусь, дідусів або інших родичів, свідчить про недостатню доступність належного догляду та виховання для цих дітей. Крім того, присутність відсотка дітей, які самостійно вирішують свої питання, свідчить про додаткові виклики та проблеми, з якими вони можуть зіткнутися.

Втрата кваліфікованих фахівців також є серйозною проблемою для України. Низький рівень фінансування науки та недостатня самореалізація в цій сфері призводять до того, що багато висококваліфікованих науковців шукають можливості за кордоном. Це призводить до втрати потенційних економічних переваг, які вони могли б принести Україні.

Для зменшення цих проблем важливо звернути увагу на кілька аспектів. По-перше, необхідно забезпечити належний догляд та виховання дітей, які

залишаються без батьківського нагляду через їх виїзд за кордоном. Розвиток програм та підтримка для таких дітей можуть бути корисними.

По-друге, необхідно інвестувати у розвиток науки та технологій в Україні, зокрема шляхом збільшення фінансування науки. Поліпшення умов для праці та розвитку висококваліфікованих фахівців може стимулювати їх залишатися та працювати в Україні.

Крім того, спрощення процесу визнання зарубіжних дипломів та сприяння використанню набутих навичок і досвіду можуть покращити можливості повернення фахівців, які виїхали за кордоном, та зменшити відтік кваліфікованих кадрів.

Всі ці заходи можуть допомогти зменшити негативний вплив виїзду за кордон фахівців та забезпечити кращі умови для розвитку дітей та наукового потенціалу України [11, с. 43].

Грошові перекази мігрантів відіграють важливу роль у формуванні платіжного балансу України. Ці перекази є одним з основних джерел валютних надходжень до країни, разом з прямими інвестиціями. Вони компенсують дефіцит торгівлі товарами та послугами, а також допомагають збалансувати відтік доходів від інвестицій і відтік капіталу до офшорних зон.

Так, грошові перекази мігрантів відіграють важливу роль у формуванні платіжного балансу України. Вони становлять значну частину валютних надходжень до країни та компенсують дефіцит торгівлі товарами та послугами. Грошові перекази допомагають збалансувати відтік доходів від інвестицій і відтік капіталу до офшорних зон.

Проте, важливо знайти альтернативні шляхи залучення інвестицій та розвитку експортно-орієнтованих підприємств в Україні, щоб не залежати виключно від грошових переказів мігрантів. Це може включати політики та заходи, спрямовані на стимулювання бізнес-середовища для інвестицій,

підтримку малих і середніх підприємств, розвиток експортного сектору та залучення іноземних інвестицій.

Щодо нелегальної міграції, вона є складною проблемою, яка впливає на багато країн у світі. Фактори, такі як економічна нестабільність, політичні конфлікти, недостатня зайнятість та шанси на краще майбутнє, можуть спонукати людей до нелегальної імміграції. Для боротьби з нелегальною міграцією важливо розвивати соціально-економічні програми, які надають людям можливості належного працевлаштування та соціального захисту в їх рідних країнах. Також важливо підтримувати співпрацю між країнами для обміну інформацією та спільних зусиль у боротьбі з нелегальною міграцією.

Одним з ключових аспектів у боротьбі з нелегальною міграцією є зменшення причин, що змушують людей шукати працю за кордоном нелегально. Для досягнення цієї мети важливо зосередитися на поліпшенні економічної ситуації в країні, створенні нових робочих місць, підтримці малих та середніх підприємств, а також забезпеченні соціального захисту та прав працівників.

Також необхідно звернути увагу на аспекти трудової мобільності. Забезпечення відповідності рівня кваліфікації працівників типу робіт, які вони виконують за кордоном, є важливим аспектом. Відповідно до цього, важливо розвивати систему професійної підготовки та підвищення кваліфікації, щоб українські працівники мали можливість працювати на висококваліфікованих робочих місцях за кордоном.

Важливим кроком в боротьбі з нелегальною міграцією є виведення трудових міграційних процесів з тіні. Це можна досягти шляхом спрощення процедур оформлення робочих віз та боротьби з нелегальною переправою трудових мігрантів. Також необхідно забезпечити захист прав гастарбайтерів і залучити їх до профспілкового руху.

Висновки до Розділу 1

Отже, російсько-українська війна спричинила значний приплив біженців до Болгарії. Міграційні процеси стали складною соціальною та політичною проблемою, вимагаючи глибокого теоретичного аналізу.

Причини міграції під час російсько-української війни включають військові дії, насильство, загрозу життю та безпеці.

Наслідки міграції впливають на біженців, приймаючі країни, внутрішню політику та економіку.

Масштаби міграційних процесів в Болгарії під час російсько-української війни були значними, з великою кількістю біженців, що прибули в країну.

Динаміка міграційних процесів була характеризована змінами у кількості біженців, потоками міграції та їх географічним розподілом.

Міграція мала значний вплив на соціальну та економічну ситуацію в Болгарії. Соціально-економічні ефекти міграції включають виклики для системи охорони здоров'я, житлового сектору, освіти та ринку праці.

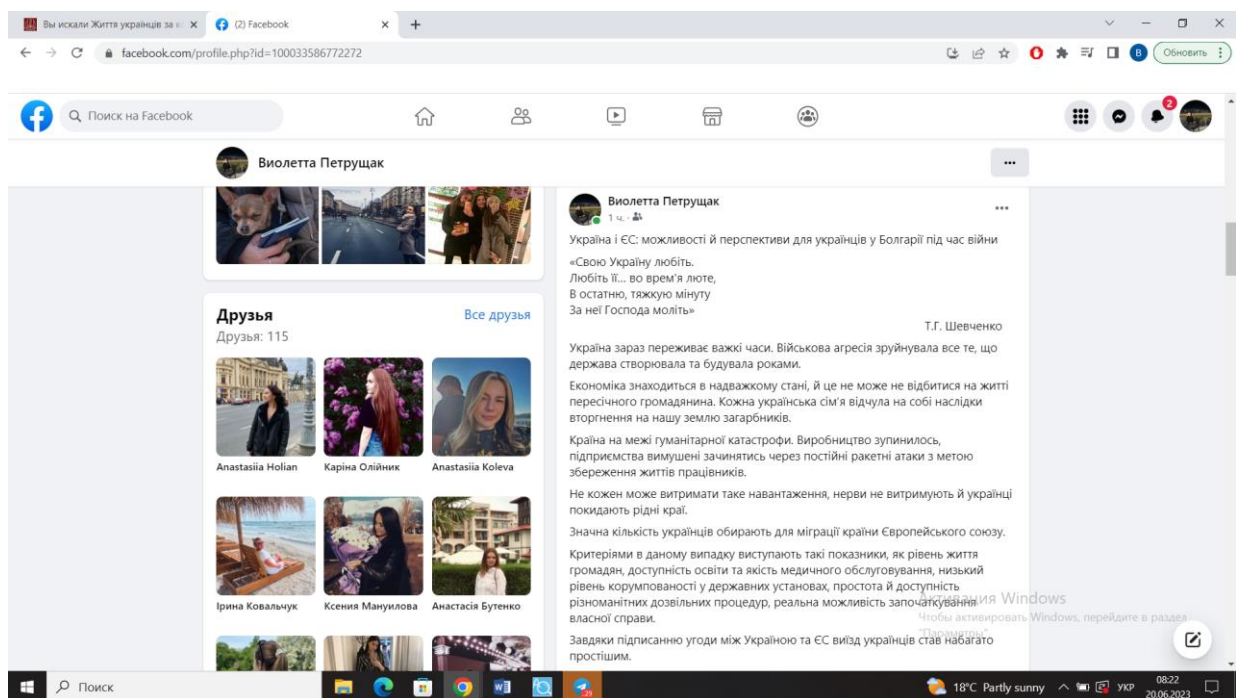
Регулювання міграційних процесів вимагає врахування міжнародного досвіду та законодавства. Україна потребує розробки ефективних стратегій та механізмів для регулювання міграційних процесів та забезпечення захисту біженців.

Загальною метою даного розділу є розкриття теоретичних засад дослідження процесу біженців під час російсько-української війни в Болгарії. Результатом розділу є більш глибоке розуміння проблематики міграції, її причин, наслідків, масштабів, соціально-економічних ефектів та необхідності регулювання.

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ БІЖЕНЦІВ У БОЛГАРІЇ: МУЛЬТИМЕДІЙНА ІСТОРІЯ

2.1. Україна і ЄС: можливості й перспективи для українців у Болгарії під час війни

Стаття 1. Україна і ЄС: можливості й перспективи для українців у Болгарії під час війни

Актуальність цієї теми обумовлена тривалими бойовими діями на території України.

Українці вимушені рятуватись та шукати більш сприятливі умови для існування, оскільки збереження життя є основним інстинктом, що керує людиною.

Занепокоєність цим питанням з'явилась з самого початку вторгнення. З метою більш досконалого вивчення цієї теми, я почала досліджувати періодичні

видання, слідкувати за розвитком подій у країні для формування своєї точки зору стосовно даного питання та можливі шляхи вирішення його.

З початком військової агресії почався масовий виїзд наших громадян у пошуках тимчасового захисту.

При написанні цієї статті досліджувались міжнародні правові акти, що регулюють сферу надання соціальних послуг країнами Європейського союзу тимчасово переміщеним особам.

Були проаналізовані положення Угоди про асоціацію України та ЄС, нові можливості й перспективи, які відкриваються перед нашими співвітчизниками під час евакуації до країн Європейського союзу.

Зроблено аналіз переваг, якими можуть користуватись біженці з територій, на яких ведуться бойові дії.

Спостерігається тенденція до того, що велика кількість українських громадян, які вимушено залишили рідну країну, повертатись на Батьківщину не збирається.

На жаль, це дуже невтішна й прикра реальність сьогодення.

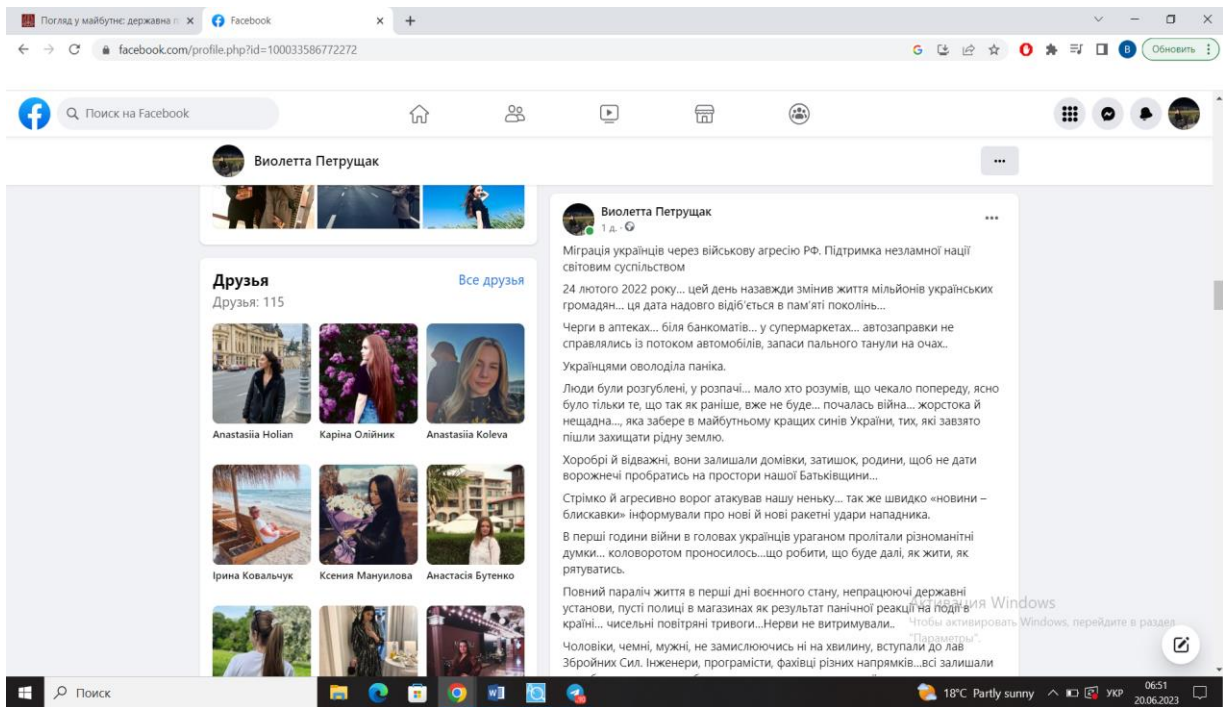
Стаття опублікована на особистій сторінці в соціальній мережі Facebook.

Режим доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100033586772272>

2.2. Міграція українців через військову агресію РФ. Підтримка незламної нації світовим суспільством

Стаття 2. Міграція українців через військову агресію РФ. Підтримка незламної нації світовим суспільством.

Вказана стаття була написана під впливом вражень щодо вторгнення на територію нашої держави загарбників.

В основі цієї статті особисті думки, що засновані на матеріалах періодичних видань, які висвітлюють щоденні події на фронті.

Також використовується як джерело Угода про асоціацію з ЄС. Цей нормативний акт є фундаментальним у створенні сприятливих умов для тимчасового перебування українців на безпечній території європейських країн.

Тема виїзду українських громадян є дуже болючою а актуальною й на сьогодні.

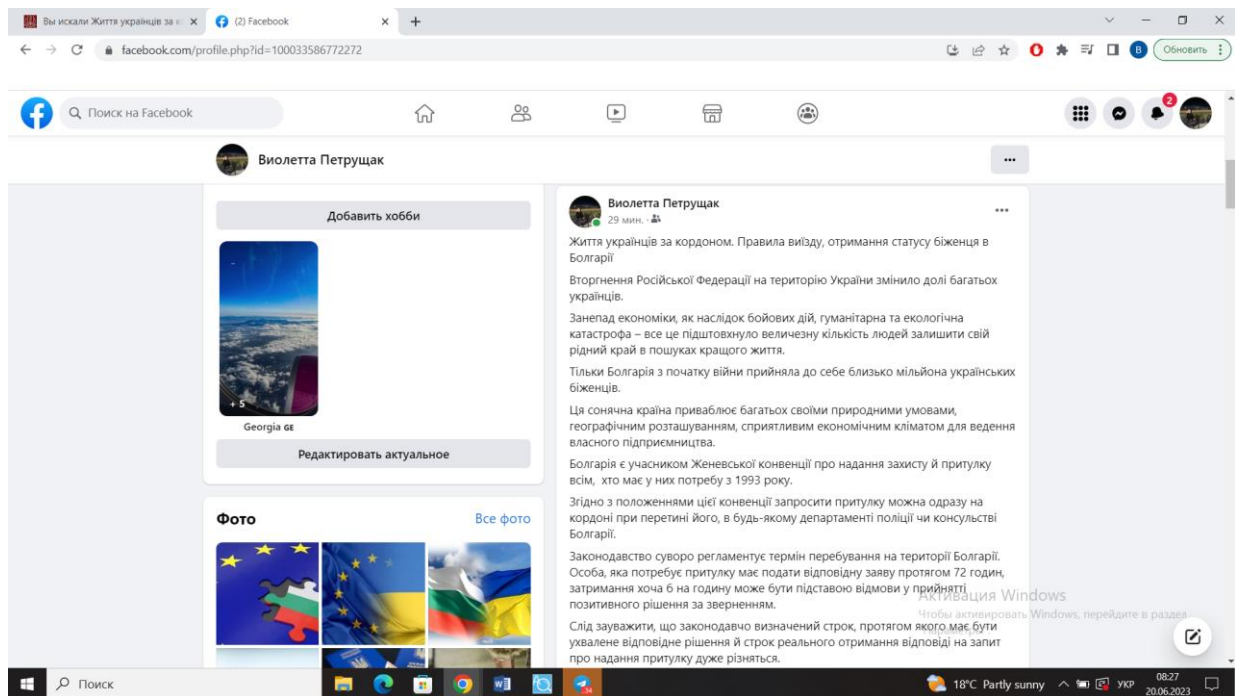
Беручи до уваги, що ситуація в країні продовжує бути несприятливою, міграція українців продовжує набирати оберти.

Стаття опублікована на особистій сторінці в соціальній мережі Facebook.

Режим доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100033586772272>

2.3. Життя українців за кордоном. Правила виїзду, отримання статусу біженця в Болгарії

Стаття 3. Життя українців за кордоном. Правила виїзду, отримання статусу біженця в Болгарії

За основу для дослідження цієї статті взята Женевська конвенція про надання захисту й притулку всім, хто має у них потребу.

Аналізуються загальні довідкові дані про Болгарію, джерелом яких є інтернет-ресурси.

Оскільки проблема виїзду українських громадян за кордон є актуальною й нині, то доречним є вивчення вимог до перетину кордону з країнами Європейського союзу, правил, дотримання яких необхідно для отримання статусу біженця, порядок подання відповідного звернення, розгляду.

Аналізуються переваги, якими можуть користуватись особи, що потребують захисту, й як їх отримати.

Велика кількість наших співвітчизників продовжує перебувати за кордоном, й, оцінив рівень життя у європейських країнах, далеко не всі замислюються про повернення до Батьківщини.

Наведені варіанти можливості отримання громадянства Болгарії й вимоги для цього.

Болгарія дуже лояльна до наших громадян країна, вона одна із перших відкликнулась на прохання про допомогу й відчинила свої двері для багатьох українських сімей.

Стаття опублікована на особистій сторінці в соціальній мережі Facebook.

Режим доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100033586772272>

2.4. «Тікаючи від війни.....» думки пересічних українців

Стаття 4. «Тікаючи від війни.....» думки пересічних українців

The screenshot shows a Facebook profile for Violetta Petrusyak. The post is titled «Тікаючи від війни.....» думки пересічних українців. The text of the post describes the author's experience of fleeing Ukraine during the war, mentioning the fear of military aggression, the decision to leave, and the challenges of finding temporary refuge in Bulgaria. The post includes a grid of photos showing various scenes, including people, a dog, and a street scene. The post is dated 7 ч. (7 hours) ago.

«Тікаючи від війни.....» думки пересічних українців
 Кожна українська сім'я відчула на собі наслідки військового вторгнення.
 Страх опанував майже кожного українця.
 Люди тікали від війни.
 «Я прокинулася о 5.30 в той страшний день, мені зателефонували батьки, схвилювано запитуючи, чи все зі мною добре і чи цілі ми з дітьми.
 Я не розуміла, що відбувається, але мати сказала, що почалася війна і нас почали бомбардувати. Мати кричала, що треба негайно їхати, неважливо куди, але якнайшвидше. Я пам'ятаю все як у тумані.
 Ми поїхали рано вранці 25 лютого. На пунктах пропуску величезні черги, люди панікували, бажали якомога швидше залишити країну.
 На щастя, ми мали куди їхати. Ми маємо родичів у Болгарії, і вони погодились тимчасово прийняти нас до себе.
 Болгарія – дуже гарна країна, зі стабільним життям. Вона є членом Європейського Союзу, а це відкриває нові перспективи для мого працевлаштування. Право вільно переміщатись між країнами ЄС дає можливість знайти найбільш комфортні умови для тимчасового перебування мене та моєї родини.
 Зараз я згадую ті страшні дні з жахом. Однак, я дуже сумую за рідною Україною, там залишилось багато друзів та близьких, які не змогли або не забажали вийти. Планую обов'язково повернутись до рідної країни, після того, як там стабілізується ситуація» Любов Антоненко, 35 років, Одеса.

Проблема виїзду українських громадян є дуже болісною.

Навіть ті, хто спочатку не замислювався про міграцію, через масовані ракетні атаки, а часто й через неможливість подальшого нормального існування вимушені були прийти до прийняття такого рішення.

Багато людей втратили свої домівки, залишились без роботи, і, як наслідок, без коштів на життя.

Оскільки наша країна перебуває в стані воєнного конфлікту, можливості надати підтримку цивільним вона майже не в змозі.

Її можливостей ледве вистачає на забезпечення функціонування збройних сил з метою протидії загарбникам.

В статті викладені думки людей, які виїхали із України на початку війни.

Відображено їх ставлення до того, що відбувається в Україні, роздуми про можливість повернення до рідних країв

Матеріал викладено у вигляді цитат постраждалих від вторгнення людей.

Кожен поділився своїми причинами виїзду, враженнями від того, як прийняли у Болгарії, умовами проживання та рівнем соціального забезпечення.

Стаття опублікована на особистій сторінці в соціальній мережі Facebook.

Режим доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100033586772272>

2.5. Нове життя українців: можливості для започаткування власної справи в Болгарії

Стаття 5. Нове життя українців: можливості для започаткування власної справи в Болгарії

The screenshot shows the website of the Black Sea National University named after Peter Mohyla. The main article is titled "НОВЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗАПОЧАТКУВАННЯ ВЛАСНОЇ СПРАВИ В БОЛГАРІЇ". The article discusses the challenges Ukrainians face in starting businesses in Bulgaria, such as legal and administrative hurdles, and offers advice on navigating these challenges. It mentions that while the process is complex, it is possible and can be a viable option for many Ukrainians. The website also features a calendar of events, including a conference on June 20th and a meeting on June 7th. The footer includes the university's name and contact information.

Через бойові дії нашу країну залишають мільйони працездатних громадян. В статті проаналізовані можливості набуття статусу суб'єкта підприємницької діяльності.

Зроблено порівняльний аналіз законодавчих вимог для започаткування власної справи за українським законодавством та за нормами права Болгарії.

Вбачається, що порядок створення суб'єкта підприємницької діяльності дуже схожий, форми, в яких можливе здійснення теж майже однакові.

З цього можна зробити висновок, що українське законодавство знаходиться на шляху інтеграції до європейського, воно адаптується та пристосовується до останнього, що динамічно розвивається.

З тексту статті становиться зрозуміло, що в Болгарії дуже сприятливий клімат для здійснення підприємницької діяльності.

Процедура реєстрації суб'єкту підприємницької діяльності проста й швидка, а набуття власної справи у Болгарії може стати підставою для отримання громадянства за спрощеною процедурою.

Можливість започаткування бізнесу у «країні троянд» відіграє не на користь України.

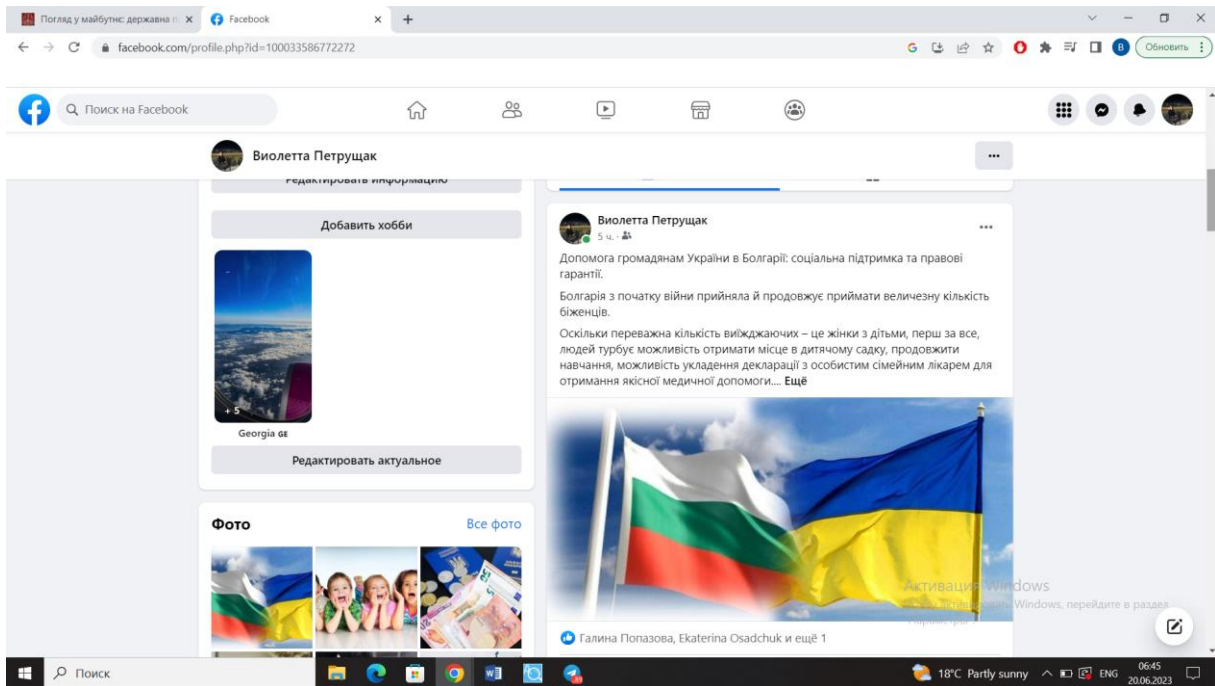
Молоді ініціативні люди, які бажають реалізувати себе, але не мають такої можливості в своїй країні, починають здійснювати підприємницьку діяльність у європейських країнах, які мають стабільний ринок, й, як наслідок, втрачають бажання по вертатись до нашої держави, яка відстає від розвинутих європейських держав дуже сильно.

Стаття опублікована на сайті ЧНУ ім. Петра Могили.

Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/nove-zhittya-ukrayintsiv-mozhливosti-dlya-zapochatkuvannya-vlasnoyi-spravi-v-bolgariyi/>

2.6. Допомога громадянам України в Болгарії : соціальна підтримка та правові гарантії

Стаття 6. Допомога громадянам України в Болгарії : соціальна підтримка та правові гарантії

В статті висвітлюються питання підтримки українських громадян за кордоном.

Кожен українець, що виїжджає з держави через військову агресію, має знати, якими правами він буде наділений в іноземній країні.

Розуміння можливостей й обов'язків є дуже важливим, оскільки через відмінності у законодавстві можна неумисно, через недосвідченість, скоїти правопорушення, й понести відповідальність за це.

Окрім того, при виборі держави для міграції, особа аналізує доступність медицини, освіти, житла, правового захисту.

Аналізуються положення спеціального міжнародного правового акту - Директиви Ради Європейського Союзу № 2001/55/ЄС від 20.07.2001 «Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому»

Документ закріплює гарантії соціального захисту переміщених осіб.

Аналізуються такі поняття, як «біженець» й «особа зі статусом тимчасового захисту».

Вказуються їх схожості та відмінності, правила й порядок отримання й коло прав та обов'язків, які передбачені ними.

Стаття опублікована на особистій сторінці в соціальній мережі Facebook.

Режим доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100033586772272>

2.7. «Країна троянд» гостинно відчинила двері для громадян України, які тікають від бойових дій

Стаття 7. «Країна троянд» гостинно відчинила двері для громадян України, які тікають від бойових дій

The screenshot shows the website of the Black Sea National University named after Peter Mohyla. The main article is titled "«КРАЇНА ТРОЯНД» ГОСТИННО ВІДЧИНИЛА ДВЕРІ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ТІКАЮТЬ ВІД БОЙОВИХ ДІЙ". The article discusses Bulgaria's role as a safe haven for Ukrainians, mentioning its geographical location, climate, and membership in the EU and Eurozone. It also notes the challenges of a large influx of refugees and the university's efforts to provide support.

Below the article, there are several promotional banners for events:

- 20 ЧЕРВНЯ:** Запрошуємо придатися до роботи Міжнародного форуму освітан і роботодавців «Дистанційна освіта майбутнього: виклики та перспективи».
- 7 ЧЕРВНЯ:** Запрошуємо на інтерактивний захід «Мистецтво для життя!».
- 24 ТРАВНЯ:** Запрошуємо допуститися до онлайн-зустрічі «Декомунізація та деколонізація Миколаєва: проблеми і пошук рішення» з Юрієм Котляром.

At the bottom, there is a news section with the headline "У ЧНУ імені Петра Могили пройшов товариський футбольний матч" and a date of 19 Червня, 2023.

У даній статті аналізується проблема виїзду українських громадян з Батьківщини.

Болгарія - розвинена європейська країна. Але її можливості не безмежні. Проте, її керівництво не побоялось піти на ризик та відкрити двері для потребуючих допомоги українців.

За основу при написанні даної статті взяті матеріали із відкритих джерел електронних ресурсів інтернет-видань.

Висновки зроблені на підставі регулярного щоденного моніторингу актуальних подій в країні.

Також інформація надана із використанням раніш згадуваних міжнародних правових актів.

Загальні засади соціального забезпечення, гарантування прав у багатьох сферах суспільного життя закріплені у фундаментальних нормативних правових актах.

Джерелом для вивчення Директиви Ради Європейського Союзу № 2001/55/ЄС від 20.07.2001 «Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому», Угоди про асоціацію України та ЄС, Женевської конвенції від 1993 року є офіційний сайт Верховної Ради України.

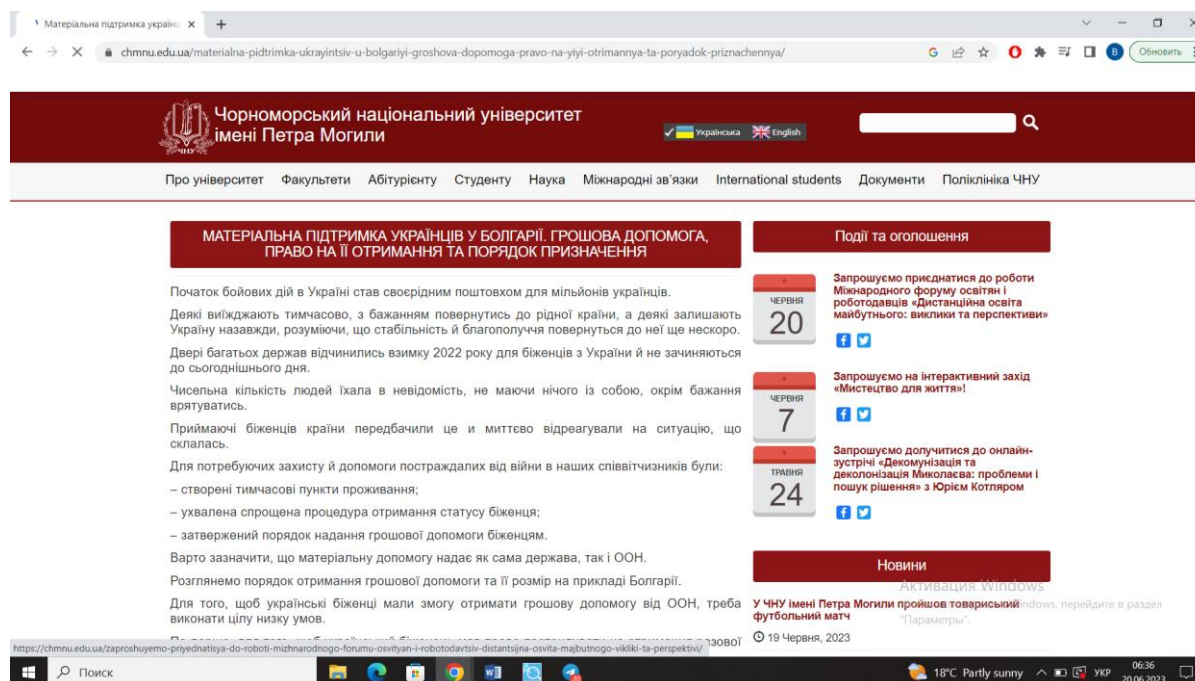
Тема виїзду українських громадян продовжує бути гострою та актуальною, адже чим довше буде тривати військовий конфлікт в Україні, тим більше громадян виїде безповоротно з її території.

Стаття опублікована на сайті ЧНУ ім. Петра Могили.

Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/krayina-troyand-gostinno-vidchinila-dveri-dlya-gromadyan-ukrayini-yaki-tikayut-vid-bojovih-dij/>

2.8. Матеріальна підтримка українців у Болгарії. Грошова допомога, право на її отримання та порядок призначення

Стаття 8. Матеріальна підтримка українців у Болгарії. Грошова допомога, право на її отримання та порядок призначення.

Дуже часто українці виїжджають з рідних країн, не маючи із собою взагалі нічого.

Страх опинитись в чужій країні без грошових коштів дуже лякає тих, хто пробує мігрувати з метою пошуку кращих умов для існування.

Однак, сучасні європейські країни, які протягнули руку у важку хвилину нашим громадянам, передбачили й підтримку грошову.

В статті розглядається можливість отримання фінансової допомоги від держави, порядок й перелік осіб, хто може на неї претендувати.

Для найбільш вразливих верств населення, для груп осіб, які є в групах ризику (перелік таких також наводиться) передбачено додатково отримання грошової допомоги від ООН.

Порядок отримання такої допомоги також наводиться та аналізується в статті.

Стаття опублікована на сайті ЧНУ ім. Петра Могили.

Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/materialna-pidtrimka-ukrayintsiv-u-bolgariyi-groshova-dopomoga-pravo-na-yiyi-otrimannya-ta-poryadok-priznachennya/>

2.9. Вивезення за кордон домашніх тварин в умовах воєнного стану. Митні правила Болгарії

Стаття 9. Вивезення за кордон домашніх тварин в умовах воєнного стану.
Митні правила Болгарії.

The screenshot shows the website of the Black Sea National University named after Peter Mohyla. The main article is titled "ВИВЕЗЕННЯ ЗА КОРДОН ДОМАШНІХ ТВАРИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. МИТНІ ПРАВИЛА БОЛГАРІЇ". The article discusses the challenges of pet export during the war in Ukraine, mentioning that pets are often left behind or abandoned. It also mentions that the university is organizing various events, including a forum on online education and a workshop on digitalization and decolonization.

ВИВЕЗЕННЯ ЗА КОРДОН ДОМАШНІХ ТВАРИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. МИТНІ ПРАВИЛА БОЛГАРІЇ

Початок бойових дій в Україні став своєрідним тестом на людяність для багатьох українців. Майже жодна українська родина має домашніх улюбленців: кішки, собаки, шиншили, морські свинки, хом'яки, папути – цей список можна продовжувати ще довго. Для багатьох вони є не просто тваринами, вони – члени родини, за долю яких також рветься душа.

Війна принесла біду не тільки людям. Величезна кількість домашніх тварин миттєво стали безпритульними. Люди бігли від війни і часто, не замислюючись, покидали своїх котів та собак просто на вулицях, тим самим приречуючи їх на загибель. Тварина, яка виросла в домашніх умовах, абсолютно не здатна виживати в умовах вуличного життя й дуже часто покинуті домашні тварини гинуть на дорогах міст від голоду й нездатності пристосуватись до нових умов існування. Волонтери збились з ніг, збираючи знедолених улюбленців, але, на жаль, в деяких випадках не встигали врятувати маленькі життя.

Важко судити людей в ситуації, яка склалась не з їх вини. Часто рішення про виїзд приймалися миттєво, й українці просто не знали, чи можна виїжджати з тваринами.

В мирний час вимоги для перетину кордону із домашньою твариною досить суворі. Закон чітко врегулював це питання й при недотриманні нормативних вимог представники Державної прикордонної служби просто забороняли вивозити такого улюбленця.

Отже, у відповідності із діючим законодавством тварина повинна:

- мати чіп;
- документ встановленого законом зразку (міжнародний паспорт, який видається виключно державними ветеринарними клініками);
- бути вакциновано від сказу та чумки (якщо це можливо, але це не має бути обов'язком).

Події та оголошення

20 ЧЕРВНЯ
Запрошуємо приєднатися до роботи Міжнародного форуму освітан і роботодавців «Дистанційна освіта майбутнього: виклики та перспективи»

7 ЧЕРВНЯ
Запрошуємо на інтерактивний захід «Місцево для життя!»

24 ТРАВНЯ
Запрошуємо долучитися до онлайн-зустрічі «Деколонізація та деколонізація Миколаєва: проблеми і пошук рішення» з Юрієм Котлярком

Новини

Активация Windows
У ЧНУ імені Петра Могили пройшов товариський футбольний матч
19 Червня, 2023

До написання цієї статті підштовхнуло ознайомлення із великою кількістю інформації про покинутих домашніх тварин в процесі евакуації.

Наші чотирилапі друзі наражались на небезпеку через панічні настрої їх господарів при евакуації.

Значна кількість котів, собак опинились на вулиці, будучи абсолютно не пристосованими виживати в умовах безпритульного життя.

На жаль, велика кількість покинутих загинула на дорогах внаслідок безвідповідальної поведінки господарів.

Аналізуються зміни у вимогах, що висуваються для перетину кордонів із іноземними країнами для домашніх тварин.

Бойові дії на Україні почались раптово, й розуміючи це, європейські країни пішли назустріч постраждалим українцям.

Спочатку діючі в мирний час вимоги для перетину кордонів із тваринами були взагалі скасовані.

Із поступовою стабілізацією ситуації на пунктах пропуску та зменшення інтенсивності потоку виїжджаючих вимоги почали поступово повертатись.

Стаття опублікована на сайті ЧНУ ім. Петра Могили.

Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/vivezennya-za-kordon-domashnih-tvarin-v-umovah-voyennogo-stanu-mitni-pravila-bolgariyi/>

2.10. Погляд у майбутнє: державна підтримка Болгарією українських дітей – біженців

Стаття 10. Погляд у майбутнє: державна підтримка Болгарією українських дітей – біженців

Погляд у майбутнє: держава

chmnu.edu.ua/poglyad-u-majbutnye-derzhavna-pidtrimka-bolhariyeyu-ukrayniskih-ditej-bizhentsi/

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Українська English

Про університет Факультети Абітурієнту Студенту Наука Міжнародні зв'язки International students Документи Поліклініка ЧНУ

ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ: ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БОЛГАРІЄЮ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ – БІЖЕНЦІ

«Вся радість життя вміщується в усмішці дитини!»

Діти – майбутнє нації... й заради того, щоб в оселі звучав давній дитячий сміх, щоб маленькі ніжки бігали по затишній домівці, кожен з батьків піде на все.

В перші дні нападу тисячі матерів вивозили своїх дітей з країни, де почалася війна, страшна й небезпечна. Ніхто не знав скільки вона триватиме, але ясно було, що треба рятувати маленькі життя.

Болгарія – одна із країн, яка прийшла на допомогу.

За підтримки ЮНІСЕФ українські діти забезпечені можливістю отримати шкільну освіту. Навчання в болгарській школі – це перспектива вивчити мову, приєднатися до європейської системи освіти, в подальшому отримати диплом європейського зразку, що визнається в багатьох країнах світу.

Для того, щоб дитина мала можливість отримати освіту в болгарській школі, батькам необхідно було звернутись до регіонального управління освіти й подати заяву встановленого зразка.

Протягом семи днів з дня подання відповідної заяви дитині пропонується навчальний заклад з урахуванням місця проживання родини та здібностей дитини.

Варто зазначити, що заява про зарахування до навчального закладу може бути подана не тільки батьками, а й опікунами, піклувальниками та представниками дитини.

Необхідною умовою для вступу на навчання до школи є наявність у дитини регулярних медичних оглядів.

Події та оголошення

20 ЧЕРВНЯ
Запрошуємо прислатися до роботи Міжнародного форуму освіти і роботодавців «Дистанційна освіта майбутнього: виклики та перспективи»

7 ЧЕРВНЯ
Запрошуємо на інтерактивний захід «Мистецтво для життя!»

24 ТРАВНЯ
Запрошуємо долучитися до онлайн-зустрічі «Деколонізація та деколонізація Миколаєва: проблеми і пошук рішення» з Юрієм Котляром

Новини

У ЧНУ імені Петра Могили пройшов товариський футбольний матч

19 Червня, 2023

Актуальність та гострота цієї теми є очевидною.

Масовий виїзд українських дітей призводить до того, що країна втрачає у майбутньому значну кількість спеціалістів різних фахів та спеціальностей.

Демографічна ситуація в країні задовго до військового вторгнення була складною, це було зумовлено світовою економічною кризою, яку Україна відчула на собі набагато сильніше, ніж інші держави.

Війн тільки посилила цю проблему, почалась масова евакуація дітей з метою збереження їх життів.

В статті проаналізовані можливості, які надаються українським дітям у Болгарії у сфері освіти, шкільної та вищої, отримання медичного лікування.

Як вбачається із тексту матеріалу, українські діти-біженці мають такі ж права на навчання, на лікування, на соціальні послуги, як і болгарські.

Лояльне відношення до наших маленьких співвітчизників не можна не відобразитись на бажанні залишитись родинам із дітьми за кордоном назавжди.

Нажаль, такі настрої відчуються все частіше у зростаючій кількості сімей, що мігрували.

В подальшому Україна недоотримає кваліфіковані кадри за різними спеціальностями .

Чисельні підприємства не зможуть відновити своє виробництво через нестачу працівників, й як наслідок, відновлення економіки буде відбуватись повільніше, ніж могли би бути.

Стаття опублікована на сайті ЧНУ ім. Петра Могили.

Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/poglyad-u-majbutnye-derzhavna-pidtrimka-bolgariyeyu-ukrayinskih-ditej-bizhentsi/>

Висновки до Розділу 2

Масова міграція українських громадян – це дуже актуальне питання на теперішній день. Вона викликає занепокоєність та тривогу, оскільки масовий від'їзд населення не може не відобразитись на житті країни в майбутньому.

Причини цього явища полягають в триваючому другий рік жорстокому військовому конфлікті.

Україна втрачає своє населення. Деякі гинуть, захищаючи рідну землю від нападників, деякі покидають її назавжди через несприятливі умови для існування.

Проаналізував міжнародні стандарти , можна зробити висновок, що європейські країни відкликнулись на прохання про допомогу й відчинили свої двері для українських громадян, які опинились у біді.

Прийнята ціла низка міжнародних нормативних правових актів, які встановлюють правові гарантії захисту та підтримки українців.

Біженці з нашої країни можуть отримати статус тимчасового захисту або претендувати на статус біженця. Це різні правові інститути, які мають як схожі риси, так і відмінності.

Країни Європейського Союзу спочатку на загальному, а потім кожний окремо на національному закріплюють можливість отримання грошової допомоги як від держави, так і від міжнародних благодійних організацій та ООН.

Надання кожної допомоги суворо регламентоване й дотримання вимог законодавства є необхідним для отримання коштів.

Стабільна економіка, що розвивається, є запорукою сприятливих умов для започаткування власної справи. Дуже проста й швидка процедура реєстрації, можливість підприємцю отримати громадянство Болгарії - це все позитивно впливає на прийняття рішення про виїзд саме до Болгарії.

Велика увага міжнародним суспільством приділена й українським дітям – біженцям.

Вони мають такі ж самі права, як болгарські діти. Вони мають право на отримання місця в дитячому садку, на здобуття шкільної освіти або вступу до вищих навчальних закладів.

З розумінням Болгарія відноситься й до тварин.

Спрощена процедура перетину кордону в перші дні війни, лояльна в подальшому - можна зробити висновок, що для наших співвітчизників робиться все можливе для того, щоб допомогти їм пережити важкі часи, врятувати себе й своїх дітей.

Отже, позитивні настрої міжнародного суспільства до українців відіграють суттєве значення при вирішенні питання про можливість повернення до своєї країни.

Дуже часто вибір робиться на користь кращих умов життя, стабільності, безпеки дітей.

Як наслідок, Україна втратить вагому кількість своїх громадян без перспективи повернення, оскільки в ній на стабілізацію в усіх сферах життя можна не розраховувати ще протягом тривалого періоду часу.

Розглянута в роботі тема є актуальною й дуже цікавою для подальшого дослідження.

ВИСНОВКИ

Дослідницька робота є цікавою та актуальною, оскільки розглядає важливі аспекти міграційних процесів в умовах війни. Систематизація інформації та висвітлення ключових аспектів теми є важливими кроками для розуміння ситуації.

Дійсно, міграція робочої сили може бути викликана економічними, соціальними або політичними факторами. Зростання кількості трудових мігрантів з України є важливим явищем, яке потребує дослідження. Проблема нелегальної міграції також потребує уваги через її соціальні, економічні та правові наслідки.

У дипломній роботі розглянуті додаткові аспекти міграції, такі як вплив міграції на економіку та соціальну сферу, роль урядових політик у регулюванні міграційних процесів та вивчення практик та рекомендацій щодо ефективного управління міграцією.

Також зазначили основні країни-рецепієнти українських трудових ресурсів, а також вказали на соціальні проблеми, пов'язані з трудовою міграцією, такі як негативні демографічні наслідки, руйнація сімейних відносин, проблема соціального сирітства та відтік фахівців вищої кваліфікації.

Важливо також зазначити, що трудова міграція українських працівників є джерелом надходжень коштів з-за кордону до України, що має позитивні економічні наслідки.

Результати дослідження мають наукову новизну, оскільки враховують складну політичну ситуацію в Україні та її вплив на трудову міграцію українців до країн Євросоюзу. Вони також мають практичне значення для формування міграційної політики України і допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних з міграцією.

Для подальшого розвитку дослідження можна розглянути розробку методичних підходів для визначення потенціалу трудових емігрантів та іммігрантів України, а також вивчення впливу міграції на внутрішній і зовнішній ринки праці. Це дозволить отримати більш детальні дані і розширити розуміння міграційних процесів та їх впливу на суспільство і економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Док. ООН A/CN.4/SER.A/1993/Add.1 // Ежегодник комиссии международного права. – Т. 2. Нью-Йорк; Женева: ООН, 1993. – Р. 32, 254–259.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Капітан В. Трудова міграція як аспект проблеми зайнятості в Україні / В. Капітан // Ефективність державного управління. – 2019. – Вип. 32. – С. 474-481.
4. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів [Електронний ресурс] : ратифікована з застереженням Законом № 755-V (755-16) від 16.03.2007 р. – Режим доступу : <http://iom.org.ua/ua/legislation-ukr/migration-related-legislation-ukr/workers-and-members-of-their-families.html>.
5. Міграційний профіль України 2018 [Електронний ресурс] / Міграційна служба України. – Режим доступу : http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2018.pdf
6. Білокудря А. В. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні / А. В. Білокудря // Управління розвитком. – 2018. – №14 (154). – С. 42-45.
7. Огляд приватних грошових переказів в Україну, що відображаються в статистиці платіжного балансу [Електронний ресурс] / Національний банк України – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/Balans/Ogl_grosh_perekaz.pdf
8. Малиновська О. А. Трудові мігранти з України в країнах ЄС та їхні перекази на батьківщину у післякризовий період / О. А. Малиновська, І. П. Майданік // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2017. – Вип. 11. – С.125-143.

9. Малиновська О. А. Політика сусідніх країн щодо співвітчизників як інструмент поповнення людських ресурсів: виклики та уроки для України / О. А. Малиновська // Стратегічні пріоритети. – №3(28). – 2013. – С.138-146.
10. Гнатюк Т. О. Добровільна зворотна міграція: досвід країн ЄС та перспективи України / Т. О. Гнатюк // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер: Політологія. – 2011. – Т. 175, Вип.163. – С. 22-25.
11. Проект угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>
12. Білецька Л. В. Економічна теорія: Підручник. — К.: ЦУЛ, 2019. - 688 с.
13. Горбач Л. М. Міжнародні економічні відносини: Підручник. -К.: Кондор, 2015. -263, с.
14. Дахно І. Міжнародна економіка : Навч. посібник. -К. : МАУП, 2018. -214
15. Державний комітет статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).
16. Козак Ю. Г., Лонгвінова Н. С., Осипова В. М. Міжнародна економіка: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2018.
17. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. -К.: Знання-Прес, 2013. -405, с.
18. Кукурудза І.І. Міжнародна економіка. Матеріали до лекцій та семінарів. Черкаси: РВВ ЧДУ, 2016. – 386с.
19. Кухта П. Українська трудова міграція, Реальна економіка, 2016.
20. Майданік І. П. Проблеми регулювання та координації трудових міграційних процесів. –К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН

України. – 92 с.

21. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. – К. : НІСД, 2017. – 40 с.

22. Міжнародна організація з міграції. Міграція в Україні. Факти і цифри, 2017.

23. Міжнародні економічні відносини : Історія міжнар. екон. відносин: Підручник для екон. вузів і фак.. -К.: Либідь, 2012. -190, с.

24. Ніколенко Ю. В. Основи економічної теорії: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2013. 540 с.

25. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2016. -273 с.

26. Роменчак О. Визначення та класифікація міграцій: наближення до операційних понять // Політичний менеджмент. -2016. -№ 2. - С. 127-139

27. Семенов Г.А. Міжнародні економічні відносини: аналіз стану, реалії і проблеми: Навчальний посібник.-К.: Центр навчальної літератури, 2017. 231 с

28. Смирнов В.В. Экспортно-импортные операции в международном бизнесе Смирнов В.В. - М.: Букавица, 2017. - 337 с.

29. Статистичний щорічник України за 2018 рік // Держкомстат України – К: Видавництво «Консультант», - 2019. – с. 156

30. Україна 2020: демографічний та міграційний виміри безпеки. – К.: Український інститут публічної політики, 2019.

31. Шабаліна Л., Ветрова С. ст. Кількісно-якісна оцінка структури зовнішньої трудової міграції з України у ХХІ ст. – УДК 314.74(477), № 4 (118), 2016 .

32. Шаповал А., Мартиненко Ю. стаття «Комплексні чинники впливу на демографічні перспективи народонаселення України в період демографічно-економічної кризи», Віче №6, 2018

33. Щерба Г. С. Міграція молоді з України, «Наше слово» №6, 2017.
34. Від початку війни до Запоріжжя було евакуйовано понад 114 тисяч людей. Interfax-Україна. 10 квітня 2022 року. URL : <https://interfax.com.ua/news/general/823004.html>.
35. Житло для переселенців: в ОП заявили, що обиратимуть проєкти, які можна завершити за 3–4 місяці. УНН. 11 квітня 2022 року. URL : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1972016-zhitlo-dlya-pereselentsiv-v-opzayavili-scho-obiratimut-proekti-yaki-mozhna-zavershitiza-3-4-misyatsi>.
36. З початку війни у Польщі народилося понад 600 українських немовлят. Еспресо. 10 квітня 2022 року. URL : <https://espresso.tv/z-pochatku-viyni-u-polshchinarodilosya-ponad-600-ukrainskikh-nemovlyat>.
37. З України вже виїхали майже 5,5 мільйона біженців – ООН. ТСН. 30 квітня 2022 року. URL : <https://tsn.ua/ato/z-ukrayini-vzhe-viyihali-mayzhe-5-5-milyonabizhenciv-oon-2050408.html>.
38. За час війни понад 1,5 тисяч українців отримали в Миколаєві статус внутрішньо переміщеної особи. З них 407 дітей. Корабелов інфо. 9 квітня 2022 року. URL : <https://korabelov.info/2022/04/241651/za-chas-vijniponad-1-5-tisyach-ukrainsiv-otrimali-v-mikolaievi-statusvnutrishno-peremishhenoi-osobi>.
39. За час повномасштабної війни РФ проти України в Києві народилося 1189 немовлят і одружилось 1439 пар – КМДА. Еспресо. 10 квітня 2022 року. URL : <https://espresso.tv/za-chas-povnomasshtabnoi-viynirf-proti-ukraini-v-kievi-narodilosya-1189-nemovlyat-iodruzhilosya-1439-par-kmda>.
40. Львівщина співпрацюватиме з ООН з питань вимушених переселенців. Interfax-Україна. 8 березня 2022 року. URL : <https://interfax.com.ua/news/general/809245.html>. 8. Майже 80 % біженців хочуть повернутись в Україну після війни – соціопитування Центру Разумкова. Interfax-Україна. 4 квітня 2022 року. URL : <https://>

interfax.com.ua/news/general/820950.html.

41. Найважчі міграційні кризи у світі за останні роки. Слово і діло. 11 листопада 2021 року. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/11/infografika/svit/najvazhchimihraczijni-kryzy-sviti-ostanni-roku>.

42. ООН підвищила оцінку внутрішньо переміщених осіб в Україні до 7,1 млн. Interfax-Україна. 10 квітня 2022 року. URL : <https://interfax.com.ua/news/general/822930.html>.

43. У Києві зареєстровано понад 37 тисяч переселенців – КМДА. РБК-Україна. 2 травня 2022 року. URL : <https://www.rbc.ua/ukr/news/kieve-zaregistrovano-37-tysyach-pereselentsev-1651508138.html>.

44. Укрзалізниця разом з Мінцифри та Офісом Президента України допомагатиме з розселенням евакуйованим мешканцям України. Армія-Inform. 3 травня 2022 року. URL : <https://armyinform.com.ua/2022/05/03/ukrzaliznyczya-razom-z-minczyfryta-ofisom-prezydenta-ukrayiny-dopomagatyme-zrozselennyam-evakujuvanym-meshkanczyam>.

45. Через війну свої домівки покинули 11,4 млн. українців – ООН. РБК-Україна. 9 квітня 2022 року. URL : <https://www.rbc.ua/ukr/news/voyny-svoi-domapokinuli-11-4-mln-ukraintsev-1649511897.html>.

46. Cernăuți, loc de refugiu pentru ucrainenii din estul țării. Zorile Bucovinei. 7 martie 2022. URL : <http://www.zorilebucovinei.com/news/show/3603>.